

KASPER MARIUSZ KAPROŃ OFM
Facultad de Teología "San Pablo"
Universidad Católica Boliviana, Cochabamba (Bolivia)

BUDUJĄC CYWILIZACJĘ MIŁOŚCI LATYNOAMERYKAŃSKI MODEL DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻY DLA KOŚCIOŁA WYRUSZAJĄCEGO W DROGĘ¹

Słowa kluczowe: młodzież, Duszpasterstwo Młodzieży, Ameryka Łacińska, Kościół „wychodzący”, nawrócenie duszpasterskie

1. Wprowadzenie. 2. Rzeczywistość młodzieży Ameryki Łacińskiej. 3. Metodologia Aparicydy: Powołani, aby być uczniami – misjonarzami. 3.1. Nowe postawy millenialsów. 3.2. Jesteśmy gatunkiem będącym w ciągłej podróży. 3.3. Powołanie uczniów-misjonarzy. 4. Duszpasterstwo młodzieży według wskazówek papieża Franciszka. 4.1. Młodzież wyruszająca w drogę. 4.2. Młodzi mają być protagonistami. 4.3. Młodych należy słuchać. 5. Możliwe obszary aktywności dla duszpasterstwa „wychodzącego na zewnątrz”. 5.1. Sprawiedliwość społeczna w kontekście wielkich nierówności. 5.2. „Troska o nasz wspólny dom”. 5.3. Budowanie pokoju w świecie naznaczonym przemocą. 5.4. Problem migracji w rzeczywistości zubożenia. 6. Zakończenie

1. WPROWADZENIE

XV Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, obradujące wokół tematu „Młodzież, wiara i rozeznawanie powołania”, które odbyło się w Rzymie od 3 do 28 października 2018 r., według założeń przedstawionych w Dokumencie przygotowanym, opublikowanym 13 stycznia 2017 r.², miało na celu:

---

¹ W tytule i podtytule nawiązano do sformułowań użytych w dokumentach Kościoła. Sformułowanie *cywilizacja miłości* nawiązuje to wytycznych duszpasterstwa młodzieży publikowanych przez Konferencję Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAM). Ostatnie wydanie dokumentu: *Civilización del Amor. Proyecto y misión. Orientaciones para una Pastoral Juvenil Latinoamericana*, Bogotá 2013. Zwrot „Kościół wyruszający w drogę” zaczerpnięty został z Adhortacji Papieża Franciszka *Evangelii gaudium*, nr 20–24.

² Dokument przygotowawczy XV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat „Młodzież, wiary i rozeznania powołania”, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20170113_documento-preparatorio-xv_it.html [dostęp: 14.12.2018].

- Dostrzec młodych w konkretnych środowiskach, w których żyją, dostosowując się do ich rytmu życia, co wiąże się z koniecznością porzucenia wcześniejszych i gotowych schematów.
- Usłyszeć głos Pana, który także i dzisiaj przemawia poprzez młodzież.
- Wsłuchać się w historię ludzi młodych, w ich radości i nadzieje, smutki i lęki, starając się zrozumieć ich rzeczywistość jako miejsce inkulturacji Ewangelii ze świadomością, że należy ewangelizować każdą kulturę, także kulturę młodzieży.
- Na nowo ożywić pragnienie Kościoła do spotkania, towarzyszenia i troski o wszystkich ludzi młodych.
- Starać się odnaleźć najskuteczniejsze sposoby głoszenia młodym ludziom Dobrej Nowiny, zastanawiając się, w jaki sposób skutecznie towarzyszyć ludziom młodym, aby rozpoznali i przyjęli wezwanie do miłości i życia w pełni, które proponuje Jezus Chrystus³.

W pracy synodalnej została zatem zaadaptowana metodologia używana w teologii latynoamerykańskiej (*widzieć – oceniać – działać*), która wychodzi od życia, doświadczenia i rzeczywistości⁴. Młody człowiek jest tajemnicą, dlatego też w Dokumencie przygotowawczym zaproponowano uczestnikom Synodu, by porzucić wszelkie wcześniejsze założenia i wejść w to, co jest nieznanne i nieprzewidywalne: poznać rzeczywistość, w której młodzi ludzie żyją, zrozumieć kontekst społeczny, gospodarczy, polityczny, kulturowy i religijny, w jakim funkcjonują. Wskazano na konieczność otwarcia się na nowość świata ludzi młodych i na potrzebę nabycia umiejętności spoglądania na ten świat w taki sam sposób, w jaki Jezus patrzył na młodzieńca z Ewangelii: „spojrzał na niego z miłością” (por. Mk 10, 21). Dopiero otwarcie się na rzeczywisty świat i analiza w świetle kryteriów teologicznych konkretnych potrzeb współczesnej młodzieży, pozwoli wypracować – adekwatne do współczesności – formy duszpasterskiej działalności.

Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na konieczność gruntownej reorganizacji struktur i form duszpasterstwa młodzieży. Konieczność zmian

---

³ J. González de Zárate, *Un Sínodo desde, con y para los jóvenes. Acercamiento a su temática y dinámica desde el lenguaje, las opciones y los movimientos pedagógicos de la Pastoral Juvenil Latinoamericana y Caribeña*, Medellín 170 (2018), 111–112.

⁴ Podstawowa metoda używana obecnie przez teologów Ameryki Łacińskiej ma swoje europejskie korzenie. Wypracowana została przez kard. Josepha Cardijna (1882–1967) i następnie zastosowana jako metoda konfrontacji życia z Ewangelią we francuskim związku Chrześcijańskiej Młodzieży Robotniczej (Jeunesse Ouvrière Chrétienne). Paradygmat, którego istotę wyraża triada: widzieć, ocenić, działać (*voir; juger; agir*), zyskał akceptację papieża Jana XXIII w Encyklice *Mater et Magistra* (nr 236). Według paradygmatu Cardijna, należy najpierw rozpoznać poprawnie zjawisko, które się analizuje, następnie dokonać oceny tego zjawiska w świetle kryteriów teologicznych, aby w końcu z konfrontacji opisu zjawiska i jego oceny wyprowadzić wnioski pastoralne aktualnej działalności zbawczej Kościoła. Paradygmat metodologiczny trzech kroków (widzieć, ocenić, działać) znalazł zastosowanie podczas obrad Soboru Watykańskiego II, a szczególnie przy wypracowaniu ostatecznego kształtu Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. Punktem wyjścia rozważań konstytucji soborowej jest opis i analiza problemów współczesnego świata: od pytań ludzkich przechodzi się do teologicznej refleksji nad nimi.

wynika z głębokich przeobrażeń w środowisku młodzieży. W Adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* (EG), papież Franciszek pisze: „Duszpasterstwo młodzieżowe, tak jak byliśmy przyzwyczajeni je prowadzić, ucierpiało w zderzeniu ze zmianami społecznymi. W zwyczajnych strukturach młodzi często nie znajdują odpowiedzi na swoje niepokoje, potrzeby, problemy i zranienia” (nr 105).

W artykule zastosowano metodę „widzieć – oceniać – działać”: przedstawiona zostaje zatem aktualna sytuacja młodzieży Ameryki Łacińskiej (*widzieć*); analiza tego środowiska pozwoliła wypracować przez Konferencję Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAM) planu duszpasterskiego do pracy z młodzieżą (*działać*). Kryteriami teologicznymi, które pomogły w wypracowaniu planu duszpasterskiego, są m.in. Dokument Końcowy Konferencji CELAM w Aparecida oraz nauczanie papieża Franciszka, zwłaszcza cytowana powyżej Adhortacja *Evangelii gaudium* (*oceniać*). W świecie, który jest globalną wioską, refleksja ta, bez wątpienia skontekstualizowana geograficznie, może stanowić inspirację do podjęcia podobnych działań w odmiennych kontekstach społecznych i geograficznych, w tym także w Kościele w Polsce.

2. RZECZYWISTOŚĆ MŁODZIEŻY AMERYKI ŁACIŃSKIEJ

Planując i organizując duszpasterstwo, Kościół musi mieć świadomość ogromnych przeobrażeń w religijności krajów Ameryki Łacińskiej. Socjologowie religii wskazują na zmiany w identyfikacji religijnej, do jakich doszło w latach 1995–2010. W okresie tym nastąpił zarówno systematyczny proces odchodzenia wiernych od Kościoła katolickiego na rzecz wspólnot i grup protestanckich, jak też proces całkowitego porzucania religii. Dane statystyczne równocześnie wskazują, że liczba katolików utrzymuje się na stałym poziomie, lub też nieznacznie wzrasta w środowiskach osób ekonomicznie i społecznie lepiej sytuowanych. Katolikami generalnie są osoby cieszące się zabezpieczeniem finansowym, mogące poszczycić się zdobytym wykształceniem, stałą pracą i godnymi warunkami mieszkaniowymi. Z drugiej strony odsetek ewangelików i członków sekt wzrasta w środowiskach osób o wysokim wskaźniku ubóstwa, zamieszkujących peryferyjne dzielnice wielkich metropolii (slumsy), trudniących się jedynie pracą dorywczą, bez minimalnego zabezpieczenia socjalnego i bez możliwości zdobycia wykształcenia. W Ameryce Łacińskiej błędne okazują się socjologiczne teorie sekularyzacji mówiące o tym, że tradycyjne potrzeby religijne obniżają się w miarę modernizacji i wzrostu materialnego dobrobytu społeczeństwa. W krajach wysoko rozwiniętych, takich jak Stany Zjednoczone lub kraje Europy, dobrobyt gospodarczy i powszechny dostęp do dóbr materialnych zakłádają dewaluację potrzeb religijnych, tymczasem religijność społeczeństwa Ameryki Łacińskiej relatywizuje słuszność tej teorii. Związane jest to przede wszystkim z procesem migracji ludności wiejskiej, która przenosząc się do miast, powiększa obszary peryferyjnych dzielnic nędzy. Wykorzenienie ze środowiska i kultury pochodzenia, nierówności społeczne i trudności materialne powodują, że osoby porzucają religię, z której wyrosli. Zaspokojenia potrzeb religij-

nych szuka się zatem w nowej religii, która może odpowiedzieć na nową sytuację i nowe wyzwania⁵.

To zasadniczo właśnie w miastach mamy do czynienia ze zjawiskiem ekspansji i powstawania nowych Kościołów, wywodzących się z tradycji protestanckiej i pentekostalnej, jak również opcjami alternatywnymi, do których możemy zaliczyć m.in. grupy ezoteryczne i praktyki orientalne. Te ostatnie są szczególnie atrakcyjne wśród młodzieży⁶. Panorama religijności w Ameryce Łacińskiej jest obecnie niezwykle dynamiczna, a konwersje i przechodzenie z jednej wspólnoty religijnej do drugiej są zjawiskiem powszechnym i częstym⁷.

Także sytuacja społeczna ludzi młodych jest złożona. Bezrobocie młodych jest poważnym problemem. Pozbawieni zatrudnienia, nie tylko nie mają możliwości zdobycia środków do zaspokajania podstawowych potrzeb materialnych, ale czują się też poniżeni w ludzkiej godności. Ponadto, potęgowana przez reklamę mentalność konsumpcyjna sprawia, że młodzi często wchodzą na drogę przestępczą. Problem narkomanii, alienacji młodych i ich przynależności do grup przestępczych od dawna przestał być problemem marginalnym.

Świat doznań i przeżyć emocjonalnych ludzi młodych jest jeszcze bardziej złożony. W wielu przypadkach rodzice dbają o dorastające dzieci, otaczając je nadmierną troską (nadopiekuńczość), która, będąc formą przemocy, prowadzi do patologii i wywołuje efekt przeciwny do zamierzonego. W innych przypadkach mamy do czynienia z całkowitym brakiem dialogu i relacji. Prowadzi to do napięć i konfliktów międzypokoleniowych. Największym problemem są jednak przemiany w tradycyjnym modelu rodziny, większa liczba rozwodów oraz dzieci przychodzących na świat w związkach nieformalnych lub poza jakąkolwiek strukturą rodzinną (nawet nieformalną)⁸. Konsekwencje psychologiczne dorastania bez jednego z rodziców, lub też wychowywania przez dziadków, są szeroko analizowane przez specjalistów i truizmem jest stwierdzenie, że dziecko do prawidłowego rozwoju potrzebuje obójga rodziców.

Przedstawiając panoramę środowiska młodzieżowego w Ameryce Łacińskiej, należy wspomnieć także o tych, którzy mieszkają w wioskach i o rdzennej ludności indiańskiej, gdzie do niedawna w ogóle nie istniała młodzież, jako osobna grupa społeczna, lecz z dzieciństwa od razu przechodziło się w dorosłość. Obecnie, ze

---

⁵ N. Somma, M. Bargsted, E. Valenzuela, *Cambios en las identificaciones religiosas en América Latina (1995–2010): diagnóstico y explicaciones tentativas*. Konferencja wygłoszona w czasie XXIX Kongresu Socjologów Latinoamerykańskich (ALAS), Santiago de Chile 2013. Zob. także: A. Uzeda Vásquez, *Los jóvenes y la religión. Vivencias religiosas de jóvenes cristianos en la ciudad de Cochabamba (Bolivia): participación y prácticas en organizaciones religiosas juveniles*, Cochabamba 2015, 7.

⁶ M. Pereira, *Interfaces religiosas en el espacio urbano: análisis escatológico de la complejidad citadina*. Konferencja wygłoszona w czasie XXIX Kongresu Socjologów Latinoamerykańskich (ALAS), Santiago de Chile 2013, 43.

⁷ O. Nájera, *Los nuevos imaginarios religiosos de los jóvenes*, *Revista de Antropología Experimental* 7 (2007), 11.

⁸ K. Dembiczy, *Transformacje demograficzne w Ameryce Łacińskiej a postawy prokreacyjne i plany rodzinne latinoamerykańskiej młodzieży akademickiej*, Warszawa 2014.

względem m.in. na powszechny obowiązek szkolnictwa, grupa młodzieży już się wykreowała, co nie znaczy jednak, że w środowiskach tych wytworzyły się odpowiednie przestrzenie formacji i uczestnictwa, gdzie młodzi mogliby swobodnie wyrażać swoje pragnienia i oczekiwania.

Już ten szkicowo zarysowany obraz środowiska młodzieży w Ameryce Łacińskiej mówi nam, że młodzież jest najsłabszą grupą społeczną i że nie ma jedynej formy bycia młodym. Każdy z nich to indywidualna historia, często utkana z dramatów i każdą z tych historii należałoby osobno poznać, aby móc zrozumieć, co znaczy być dzisiaj młodym w Ameryce Łacińskiej. „Miejmy uszy nastawione na słuchanie młodzieży – mówił papież Franciszek w katedrze w Rio de Janeiro – Oni potrzebują bycia wysłuchanym. Wsłuchajmy się, co i jak mówią o swoich iluzjach, sukcesach, trudnościach. Trzeba usiąść, słuchając może tej samej piosenki, ale z inną muzyką i z innym natężeniem. Cierpliwości zatem w słuchaniu! O to was proszę z całego serca!... Umiejmy tracić czas dla nich”⁹. Zrozumienie ich historii, ich potrzeb, zmieniających się upodobań, sposobów zachowań i przekonań pozwoli nam uniknąć błędu, jakim byłoby pragnienie narzucenia na nich postaw i zachowań młodzieży z innego pokolenia (być może naszego, a może nawet wcześniejszego). Taka postawa wyraża się w dyskursach piętnujących i dyskryminujących, a często także obraźliwych¹⁰. Wyrażenia typu: „to nie jest normalne”, „to tak musi być”, „to nie jest zgodne z naturą” itp., niestety nadal są częścią składową kościelnego języka pragnącego określać to, co jedynie słuszne i „normalne”. Jednakże to, że coś kiedyś zostało uznane za normatywne nie oznacza, że takie musi być już zawsze. Każda ludzka historia jest ukształtowana *tu i teraz*. Wiele aspektów codziennego życia uznawanych w jednym środowisku za „naturalne” i „normalne”, to nic innego jak zwyczaj, a specyfika zwyczajów polega na tym, że mają one swoją historyczną, kulturową i społeczną genezę. Rodzimy się, żyjemy, starzejemy i umieramy na wiele sposobów. Na różne sposoby spożywamy posiłki, pracujemy, cieszymy się i kochamy, na różne też sposoby przyjaźnimy się, dorastamy i bawimy się. Wraz ze zmieniającym się kontekstem historycznym, kulturowym i społecznym, także zwyczaje podlegają zmianom. To nie jest relatywizm, to jest rzeczywistość¹¹.

Inicjatywy duszpasterskie wymagają dzisiaj subwersji. Należy odejść od duszpasterstwa zajmującego się jedynie dogmatem i moralnością udręczonego upadkiem Kościoła jako instytucji, który traktowany jest jednocześnie jako jedyny gwarant i interpretator tego, co słuszne, dobre i uniwersalne. Bycie praktykującym katolikiem nie ogranicza się bowiem do znajomości doktryny, nauczania się norm i zasad postępowania oraz wiernego wypełniania *vademecum* „dobrego chrześcijanina”. W Kościele potrzebne jest dzisiaj duszpasterstwo, które potrafi wyjść na spotkanie

---

⁹ Franciszek, *Homilia w czasie mszy św. z udziałem biskupów, kapłanów, zakonników i seminarzystów* (Rio de Janeiro, 27 lipca 2013 r.), http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130727_gmg-omelia-rio-clero.html [dostęp: 14.12.2018].

¹⁰ V.M. Ruano Pineda, *Criterios de una pastoral para los jóvenes de Centro América*, Medellín 170 (2018) 189–190.

¹¹ A. Fresia, *Los jóvenes plurales, representaciones sociales y desafectación institucional*, Medellín 170 (2018), 141.

ludziom młodym, doceni ich i zaakceptuje; które patrzy na rzeczywistość z nadzieją, a nadzieję tę czerpie nie ze sztywnych zasad doktryny, lecz z doświadczenia spotkania z Osobą. Młodych ludzi należy traktować jak podmioty, muszą poczuć się aktorami, a nie jedynie widzami. Zamiast zastanawiać się tylko nad tym, w jaki sposób współczesna kultura wpływa na ludzi, warto zastanowić się, w jaki sposób młodzi ludzie mogą tworzyć kulturę.

W płynnej i złożonej rzeczywistości, w której młodzi podlegają ciągłym zmianom, błędem jest twierdzić, że już w nic nie wierzą i że nie są w stanie zaakceptować i dostosować się do tradycyjnych form współżycia społecznego. Zadaniem priorytetowym w Kościele powinno być raczej wypracowanie modelu działalności duszpasterskiej w pełni odpowiadającego rzeczywistym potrzebom młodzieży. Niestety, nadal dominujący jest model oparty na języku nakazowo-zakazowym i na normach wyrażonych w postaci gotowych schematów, model, który jedynie odstrasza lub pokazuje wiarę jako coś anachronicznego, nieadekwatnego do tego, co niesie współczesność z całym jej zakłóceniem, ale też wrażliwością. Duszpasterstwo młodzieży powinno prowadzić do przyjęcia w wolności i odpowiedzialności daru łaski i uczynienia go owocnym, poprzez konkretne i spójne wybory życiowe¹². Programowy dokument obecnego pontyfikatu, jakim jest Adhortacja *Evangelii gaudium* (EG), mówi o konieczności nawrócenia duszpasterskiego w kierunku Kościoła wyruszającego w drogę i jest to konkretna wskazówka odnośnie do pracy duszpasterskiej. Kościół, edukując w wierze, powinien mieć odwagę odejść od gotowych schematów i wszelkiego typu gotowych modeli postępowania na rzecz wypracowywania niestandardowych form pracy, biorących pod uwagę cechy osobiste i sytuacje życiowe młodego człowieka. Nie neguje się potrzeby wypracowania gotowych i dobrze przygotowanych schematów programowych, jednakże same one nie wystarczą. Są użyteczne pod warunkiem, że nie stanowią sztywnych wytycznych do realizacji, lecz służą pomocą w ewangelizacji młodzieży tam, gdzie ona rzeczywiście się znajduje, to jest najczęściej daleko od Kościoła.

3. METODOLOGIA APARECIDY: POWOŁANI, ABY BYĆ UCZNIAMI – MISJONARZAMI

Najważniejszym punktem odniesienia w działalności duszpasterskiej Kościoła latynoamerykańskiego jest Konferencja w Aparecida (DA)¹³. Mimo że minęło już 11 lat od tego wydarzenia, nadal jest ono źródłem inspiracji i wskazówką wyznaczającą kierunek dla Kościoła Ameryki Łacińskiej w okresie epokowych zmian, w których żyjemy.

Biskupi zgromadzeni w sanktuarium maryjnym w Aparecida „potwierdzili preferencyjną opcję – efektywną i afektywną – na rzecz młodych ludzi” oraz wezwa-

¹² P. Berger, *Los numerosos altares de la modernidad. En busca de un paradigma para la religión en una época pluralista*, Salamanca 2016, 13.

¹³ CELAM, *Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów*, Gubin 2014.

li do odnowy i promocji latynoamerykańskiego duszpasterstwa młodzieży, „aby mogło ono odpowiedzieć na rzeczywiste potrzeby tysięcy młodych ludzi, którzy szukają i pragną w Kościele odnaleźć przestrzeń czynnego uczestnictwa”¹⁴.

W Ameryce Łacińskiej, zgodnie z Dokumentem z Aparecidy, dynamizm duszpasterstwa młodzieży zawiera się w słowach: „powołani, aby być uczniami – misjonarzami”. Bycie uczniem i misjonarzem to dwa nierozłączne wymiary chrześcijańskiego powołania. Osobiste spotkanie z Jezusem prowadzi bowiem do misji. Kiedy uczeń pozna i pokocha swojego Pana, doświadcza potrzeby dzielenia się radością spotkania z innymi. Odkrywa w sobie powołanie, aby głosić Jezusa Chrystusa, aby kochać Go i służyć Jemu w osobie najbardziej potrzebujących i budować Królestwo Boże.

Bycie uczniem – misjonarzem jest procesem, którego punktem wyjścia jest pozwolić znaleźć się Jezusowi. Spotkanie z Nim prowadzi do nawrócenia i do pójścia za Nim we wspólnocie Kościoła (por. DA 278). Całe chrześcijańskie życie, powołanie i misja są – i muszą być – naznaczone osobistym spotkaniem z Jezusem. „U początku bycia chrześcijaninem – przypomina Benedykt XVI – nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”¹⁵. Dlatego też Kościół, jeśli chce przyciągnąć młodych, musi zaoferować im przestrzeń spotkania. Chrystus nie jest bowiem ideą lub wiedzą, której można nauczyć się, lecz jest Osobą, która ma moc nadać sens całej egzystencji. Kiedy projekt Jezusa zostaje przyjęty i zaakceptowany przez młodego człowieka, to staje się on projektem życiowym, projektem przeżywanym i realizowanym we wspólnocie Kościoła. „Tylko ktoś prawdziwie zakochany w Chrystusie może zmienić swoje otoczenie”¹⁶.

Duszpasterstwo młodzieży staje się „teofanią”, kiedy pozwala młodemu człowiekowi odzyskać naturalną wrażliwość i pomaga mu przejść od egzystencjalnej pustki do wiary, od indywidualizmu i obojętności, do zaangażowania, od człowieka „bez powołania” do człowieka, który odkrywa, że jest wezwanym. Teofania staje się „teopatią”, gdy młoda osoba doświadcza tego, że Bóg cierpi z tymi, którzy cierpią i wzywa do służenia¹⁷, gdy młody człowiek odkrywa, że znajduje się „w szpitalu polowym” – używając sformułowania papieża Franciszka – i zaczyna współczuć rannym. Dzieląc się własnym życiem, odkrywa, że prawdziwy sens życia tkwi w ofiarowywaniu siebie innym¹⁸. Duszpasterstwo młodzieży powinno doprowadzić do sytuacji, kiedy to młodzi, posługując np. w dzielnicach nędzy i widząc dramat najuboższych, zakwestionują siebie i zaczną stawiać sobie pytanie: Co mogę zrobić z moim życiem? O co mnie prosi Bóg? Do czego On mnie wzywa?

---

¹⁴ P. Castilleja de León, *El Modelo de la Pastoral Juvenil Latinoamericana*, Medellín 144 (2010), 467.

¹⁵ Benedykt XVI, *Deus caritas est*, 1.

¹⁶ CELAM, *Documento Conclusivo del II Congreso Continental Latinoamericano de Vocaciones* (Cartago – Costa Rica, 30 de enero al 5 de febrero de 2011), 61.

¹⁷ C. Silva Guillama, *Vocación y discernimiento en la vida de los jóvenes*, Medellín 170 (2018) 168–169.

¹⁸ CELAM, *Documento Conclusivo del II Congreso...*, dz.cyt., 71–74.

Zadaniem duszpasterstwa młodzieży jest zatem pomagać młodym w odkrywaniu świata rzeczywistego: „Zobaczcie, jaki jest kraj i jaki lud w nim mieszka. [...] Jaka jest ziemia, urodzajna czy nie?” (Lb 13, 18–20). Duszpasterstwo młodzieży ma stopniowo wprowadzać młodych w doświadczenie obecności Boga w konkretnych sytuacjach życia i pomóc w rozeznaniu przez nich powołania. Ma sprzyjać okryciu Jezusa i podjęciu decyzji pójścia za Nim, rozeznaniu działania Ducha Świętego w znakach czasu i w historii osobistej, wspólnotowej, eklezjalnej i społecznej oraz podjęciu radykalnej decyzji życia zgodnego z Ewangelią.

3.1. NOWE POSTAWY MILLENNIALSÓW

Wielu młodych ludzi jest już zmęczonych kulturą konsumpcyjną i dominującym w świecie modelem gospodarczym, który tworzy wyłącznie konsumentów. Zmęczenie zanurzeniem w płynnym społeczeństwie ponowoczesności, które jest źródłem cierpień¹⁹, otwiera drogę ku formom życia kreatywnego, wypracowanym niemalże od podstaw i będącym niczym nasiona nowych sposobów życia, alternatywnych do świata znormalizowanego przez powszechny indywidualizm.

Zauważalny jest fakt, że wśród tzw. millenialsów i under-29 – pokolenia *digital natives* i facebooka – dokonuje się obecnie proces przekonfigurowania wartości. Zjawiska, które poprzednim pokoleniom wydawały się marginalne lub nieistotne, stają się dla współczesnej młodzieży priorytetami: kwestia ochrony środowiska i jakość relacji międzyludzkich, otwartość na przybysza i uciekiniera, pytania o rolę państwa z równoczesnym odrzuceniem etatyzmu. Tolerancja ze względu na rasę, wyznawaną religię, orientację seksualną jest powszechną wartością. Młodzież pokolenia Erasmusa i lotów *low-cost*, przynależąca do świata, który jest globalną wioską, bardzo chętnie angażuje się w różnego rodzaju formy wolontariatu i jest niezwykle wyczulona na problematykę ubóstwa całych społeczeństw, kryzysu ekologicznego, przestępczości wśród rówieśników, braku równouprawnienia i wykorzystywania kobiet. Spotykamy się z różnymi formami zaangażowania, nawet tymczasowego, w celu rozwiązywania konkretnych problemów społecznych, co prowadzi do zaangażowania na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego²⁰.

W osiedlowych świetlicach i klubach akademickich gromadzi się młodzież zainteresowana własną historią i próbująca zrozumieć złożoną sytuację społeczno-polityczną współczesności. Możemy mówić o zjawisku upolitycznienia młodzieży, która na poważnie pragnie interesować się zmianami, jakie dokonują się w społeczeństwie, chociaż swojej przyszłości nie chce już wiązać z partiami politycznymi. Młodzież ta jest bowiem wyczulona na polityczną propagandę i rozczarowana zarówno korupcją tego środowiska, jak i brakiem skutecznych form przeciwdziałania zjawiskom, takim jak: terroryzm, przemoc wobec kobiet, bezrobocie młodzieży, rabunkowa gospodarka niszcząca środowisko naturalne itp. Wielu młodych ludzi odczuwa silne pragnienie bycia dawcą życia i to nie w znaczeniu ściśle biologicznym,

¹⁹ Z. Bauman, *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Warszawa 2000.

²⁰ Na przykład strona internetowa www.generativita.it ukazuje przykłady aktywności społecznej młodzieży we Włoszech i w świecie.

lecz przede wszystkim jako tych, którzy przywracają sens życia tym, którzy go zagubili. Dlatego też młodzi starają się budować głębokie relacje z rówieśnikami i pomagać im odkryć, że prawdziwe szczęście polega nie na potęgowaniu własnego *ego*, lecz na byciu osobą generatywną: zdolną dać życie, poświęcając siebie²¹.

3.2. JESTEŚMY GATUNKIEM BĘDĄCYM W CIĄGŁEJ PODRÓŻY

Globalizacja, migracje całych grup społecznych i narodów, swoboda podróży międzykontynentalnych otwierają młodych ludzi na nowy świat. Są oni dziś wędrowcami – niczym pielgrzymujący lud Starego Testamentu – poszukującymi ziemi obiecanej: szczęścia, pełni życia, Boga. Postawa pielgrzyma, który ciągle jest w drodze i nie posiada na ziemi nic stałego, jest tą, z jaką łatwo identyfikują się zarówno w wymiarze indywidualnym, jak też społecznym i religijnym. Stąd też odrzucenie wszelkich form zinstytucjonalizowanych praktyk religijnych (pozorny ateizm młodzieży), jak i istniejących modeli życia społecznego (brak afiliacji). Są osobami w ciągłym ruchu, z łatwością zmieniającymi zarówno przynależność religijną, jak też społeczną i kulturową. Wielkie religie jednakże zawsze wysoko ceniły symbol drogi i bycie pielgrzymem. Powinniśmy na nowo zdefiniować, czym powinno być prawdziwe duszpasterstwo migracji, turystyki i pielgrzymek: powinno ono wskazywać kierunek tym wszystkim, którzy poszukują sensu życia i transcendencji²².

Mobilność współczesnej młodzieży wykracza jednak zdecydowanie poza rzeczywistość fizyczną i przemieszczanie się z jednego geograficznego miejsca w drugie. Są oni przede wszystkim wędrowcami w cyberprzestrzeni. Grupy społeczne na ulicy i w sieci, spotkanie na placu i na ekranie, kontakt z rówieśnikami poprzez dotyk i poprzez #hastag są dla młodych tymi samymi formami spotkania, gdyż nie istnieje dla nich rozróżnienie na świat rzeczywisty i wirtualny²³. Dla młodych ludzi nie ma podwójnej obecności (fizycznej i wirtualnej), a formą przekraczania bariery przestrzeni w celu spotkania się i bycia razem w takim samym stopniu może być samochód (lub inny środek komunikacji), jak i komputer. Jeśli Kościół pragnie być dzisiaj w świecie młodych wędrowców i poszukujących pielgrzymów, musi zacząć wędrować wraz z nimi. Inaczej będzie skazany na porażkę.

Rzeczywistość świata wirtualnego miesza się zatem ze światem realnym i ten pierwszy przychodzi z pomocą i służy drugiemu. Zdjęcia opublikowane w sieci, zwłaszcza gdy są dramatyczne, rozpowszechnione w grupach tworzonych przez młodych ludzi, nawet satyryczne *memy* odzwierciedlające np. głupotę klasy politycznej, pomimo że to wszystko rodzi się z koncepcji rzeczywistości jako obrazu filmowego, budzą w użytkownikach Internetu świadomość, że nie można uczestniczyć w ży-

---

²¹ C. Castillo Mattasoglio, *Una pastoral de Juventud a 50 años de Medellín: entre liberación y regeneración*. Konferencja wygłoszona w czasie V Spotkania Teologów Latinoamerykańskich, Bogotá 2018, 19.

²² I. Ariel Fresia, *Jóvenes errantes y declive de la pastoral. Hacia nuevas perspectivas de pastoral con jóvenes*, Buenos Aires 2016, 38.

²³ R. Reguillo, *Paisajes insurrectos. Jóvenes, redes y revueltas en el otoño civilizatorio*, México 2017; Ch. Giaccardi, *Jóvenes, medios digitales y desafíos educativos*, Misión Joven 66 (2016) 95–100.

ciu tylko poprzez kliknięcie „lubię to” lub „udostępnij”, lecz należy wyjść na ulicę i krzykiem wyrazić siebie. Masowe manifestacje (w Polsce np. zarówno inicjatywa „Różaniec bez granic”, jak i „Czarne Protesty”, w Boliwii grupy 21F przeciwko reelekcji Evo Moralesa na urząd prezydenta) – ujawniły wzrost zaangażowania społecznego ludzi i potęgę mediów społecznościowych.

3.3. POWOŁANIE UCZNIÓW-MISJONARZY

Wezwanie Aparecidy do bycia uczniem-misjonarzem jest zatem odpowiedzią zarówno na problemy współczesności, jak też na wewnętrzne aspiracje i dążenia młodego człowieka. Zadaniem uczniów-misjonarzy jest bowiem ukazać w sposób aktywny swoją obecność w świecie, współpracując ze wszystkimi, którzy pragną budować cywilizację życia. Przejawia się to w działaniach podejmowanych na rzecz najuboższych, potrzebujących i uciskanych, w walce ze wszystkimi formami zła, karupcją i niesprawiedliwością. Dotyczy to także działań podejmowanych na rzecz troski o wspólny dom całej ludzkości, jakim jest Planeta Ziemia²⁴.

Poprzez formy aktywności misyjnej, zainspirowane osobą Jezusa, kształtuje się „nowy podmiot w historii, którego nazywamy uczniem” (DA 243): aktywny członek Kościoła i obywatel o świadomości globalnej, wywierający wpływ na społeczeństwo w wymiarze politycznym, kulturowym, ekonomicznym... Duszpasterstwo młodzieży nie polega zatem na dyskutowaniu, lecz na działaniu, realizowanym we wspólnocie Kościoła, aby oświecić światłem Jezusa Chrystusa rzeczywistość ludzi potrzebujących. Aparecida ukazuje model Kościoła, który pragnie naśladować Jezusa Chrystusa (bycie uczniem) oraz podejmuje się zadania głoszenia Ewangelii (wymiar misyjny). Kościół „wychodzący” jest tym, który służy życiu i wywiera wpływ na społeczeństwo.

4. DUSZPASTERSTWO MŁODZIEŻY WEDŁUG WSKAZÓWEK PAPIEŻA FRANCISZKA

Papież Franciszek, odwiedził we wrześniu 2017 r. Kolumbię, odpowiadając na pytanie zadane przez kolumbijskiego jezuitę Rodolfo Abello: *W jakim kierunku powinniśmy motywować naszą młodzież ignacjańską?*, udzielił wskazówek odnośnie do tego, co należy mieć na uwadze, by zorganizować duszpasterstwo młodzieży, opierając się na modelu Kościoła wyruszającego w drogę²⁵.

²⁴ V.M. Ruano Pineda, *Criterios de una pastoral para los jóvenes de Centro América*, Medellín 170 (2018), 198.

²⁵ Franciszek, *La Gracia de Dios no es ideología*, La Civiltà Cattolica Iberoamericana. Zob. <http://blogs.herdereditorial.com/la-civiltà-cattolica-iberoamericana/la-gracia-no-es-una-ideologia/> [dostęp: 14.12. 2018].

4.1. MŁODZIEŻ WYRUSZAJĄCA W DROGĘ

Młoda osobę należy wprowadzić w *ruch*, zmotywować do działania. Dzisiaj duszpasterstwo młodzieżowe realizowane w małych grupach i gdzie się tylko dyskutuje już się nie sprawdza. Duszpasterstwo młodych spokojnie siedzących w salkach nie ma przyszłości. Młodego człowieka należy wprowadzić w *ruch*: nieważne czy jest on osobą praktykującą, czy też nie, trzeba go wprowadzić w *ruch*. Jeśli jest wierzącym, to oczywiście łatwiej ci będzie go motywować. Jeśli nie jest wierzącym, musisz pozwolić, aby samo życie było tym, co zacznie go interpelować, ale pod warunkiem, że będzie w ruchu i będziesz mu towarzyszył; bez narzucania mu czegokolwiek, ale towarzysząc mu w wolontariacie, w pracy z osobami starszymi, pomagając dzieciom w nauce, w tych wszystkich formach działalności właściwych młodym ludziom. Jeśli wprowadzimy młodych w *ruch*, to wprowadzimy ich w dynamikę, w której to sam Pan zacznie do nich mówić i poruszać ich serce. To nie my będziemy tymi, którzy poruszą serce naszą argumentacją, co najwyżej pomożemy im umysłem, gdy serce poruszy się [...].

Papież wskazuje na duszpasterstwo młodzieży, które jest w stanie wprowadzić ludzi młodych w *ruch* i zachęcić ich do działania, nie po to jednak, aby wyzwolić w nich gorączkowy aktywizm, lecz aby sprowokować ich do wyjścia i zaangażowania się w rzeczywistość, która stanie się dla nich okazją do spotkania z Panem. „U początku bycia chrześcijaninem – przypomnę jeszcze raz słowa papieża Benedykta XVI – nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”. W tym sensie należy odczytać wezwanie Franciszka skierowane do młodych Argentyńczyków podczas ŚDM w Rio de Janeiro: *Proszę was, zróbcie raban w diecezjach* czy zachętę z czuwania na *Campus Misericordiae* w Krakowie do zejścia z kanapy. Papież wzywa młodych, aby wyszli na zewnątrz, aby ich obecność była widzialna i słyszalna, aby zechcieli być protagonistami.

4.2. MŁODZI MAJĄ BYĆ PROTAGONISTAMI

[...] W Krakowie, podczas obiadu z 15 młodymi ludźmi z różnych części świata [...], jeden chłopak, student uniwersytetu, zapytał mnie: «Kilku moich kolegów z uczelni to ateści. Co mam im powiedzieć, aby przekonać ich do wiary?» Zwróciłem uwagę na wielki zapal ewangelizacyjny tego młodego człowieka. Słowa, które wtedy powiedziałem były klarowne: „Czymś ostatnim, co powinienesz zrobić, to cokolwiek mówić. Jest to naprawdę ostatnia rzecz do zrobienia. Zaczynj działać, następnie zaprosz swoich kolegów, aby ci pomogli i kiedy zobaczą, co robisz i jak to robisz, być może zaczną zadawać ci pytania i wtedy dopiero zacznij z nimi rozmawiać”. Powtórzę: *wprowadzajcie młodych w ruch, dążcie do tego, aby poczuli się protagonistami, a później na pewno zaczną sobie zadawać pytania: „Co sprawia, że zmienia się moje serce, dlaczego czuję się teraz szczęśliwszy?”* [...] Pozwólcie, aby zaczęli opowiadać o tym, co czują i stopniowo, bardzo powoli, wychodząc od ich doświadczenia i przeżyć, wprowadzajcie ich w temat wiary [...].

Autentyczne duszpasterstwo młodzieży powinno stwarzać takie warunki, aby młodzi poczuli się protagonistami. Aby to, co robią, wypływało z ich wnętrza, z ich przekonań, z ich naturalnej wrażliwości. Należy kultywować w nich zapał. To właśnie w takich okolicznościach dojdzie do spotkania z żywym Chrystusem i odkryją, że wiara to nie dogmaty i doktryna, ale egzystencjalne doświadczenie Jezusa.

4.3. MŁODYCH NALEŻY SŁUCHAĆ

Trzeba mieć cierpliwość, aby usiąść i słuchać tego, który cię kwestionuje. Spokojnie usiąść i słuchać tych, którzy chcą prowadzić z tobą niekończące się dyskusje. Młodzi ludzie męczą, młodzi ludzie kwestionują i musisz zgodzić się tracić czas, słuchając ich. Oni chcą tego, aby ich słuchano [...].

Duszpasterze młodzieżowi muszą być osobami potrafiącymi słuchać. Jest to ważne zwłaszcza teraz, kiedy Kościół zdecydował się zapytać o to, w jaki sposób towarzyszyć młodym ludziom i prosi młodych, aby pomogli Kościołowi w odkrywaniu najbardziej skutecznych sposobów głoszenia Dobrej Nowiny we współczesnym świecie.²⁶ Należy ich słuchać, ponieważ to oni pomogą Kościołowi dokonać zmian „otwierając jego okna i drzwi na nowe horyzonty”. Należy wsłuchać się w ich głos, aby móc zrozumieć dlaczego są indywidualistami zapatrzonymi w siebie, konsumentami, którzy wszystko chcą natychmiast i dlatego są zbuntowani. Wsłuchać się w ich głos, ponieważ „oczy młodych widzą dalej niż nasze. To dzięki młodym Kościół usłyszy głos Pana, który przemawia dzisiaj do Kościoła”²⁷.

5. MOŻLIWE OBSZARY AKTYWNOŚCI DLA DUSZPASTERSTWA „WYCHODZĄCEGO NA ZEWNĄTRZ”

Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAM) w czteroletnim programie duszpasterskim na lata 2015–2019²⁸ wskazała kilka obszarów misji ewangelizacyjnej, które mogą stanowić przestrzeń działań duszpasterstwa młodzieży Kościoła „wychodzącego na zewnątrz”.

5.1. SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA W KONTEKŚCIE WIELKICH NIERÓWNOŚCI

Ameryka Łacińska nadal jest kontynentem wielkich nierówności społecznych. Wzrost ekonomiczny jest chwiejny, liberalna gospodarka promowana przez kolejne

²⁶ Dokument przygotowawczy XV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat „Młodzieży, wiary i rozeznania powołania”, <https://www.deon.pl/religia/serwis-papieski/dokumenty/synody/art,2,instrumentum-laboris-synodu-nt-mlodziezy-caly-dokument.html> [dostęp: 14.12.2018].

²⁷ B. Forte, *Conferencia en el Simposio sobre Pastoral Juvenil y Pastoral Familiar*, Madrid 27 de noviembre 2017.

²⁸ CELAM, *Plan Global 2015–2019*, Bogotà 2015, http://www.celam.org/documentos/Plan_Globa_l_y_Programas_2015-2019.pdf [dostęp: 14.12.2018].

rządy powiększa jedynie dysproporcje pomiędzy niewielką grupą ludzi bogatych a ogromną rzeszą ubogich. Wskaźniki bezrobocia są alarmujące, prawo pracy jest nieprzestrzegane. Bałwochwastwo pieniądza nie sprzyja tworzeniu społeczeństwa sprawiedliwego²⁹.

Duszpasterstwo młodzieży, które nie zaangażuje się w działania na rzecz sprawiedliwości społecznej, skazane jest na porażkę, gdyż brak mu będzie zakorzenienia w konkretnej rzeczywistości. Niestety, wielu młodych ludzi zaangażowanych w katolickie duszpasterstwo młodzieży jest dziś związanych z ruchami, gdzie dominującą cechą „jest ukryta pokusa ucieczki w miejsce bezpieczne, które może mieć wiele imion: indywidualizm, spirytualizm, zamknięcie w małych światach, powtarzanie utrwalonych schematów, dogmatyzm, nostalgia, pesymizm, uciekanie się do zasad” (Adhortacja *Gaudete et exsultate*, 134). Liderom tych grup udaje się przekonać młodych, że opcja na rzecz ubogich i działania na rzecz sprawiedliwości przynależą do Kościoła lat 70. i 80. (z okresu Konferencji w Medellin i dawno już przebrzmiałej teologii wyzwolenia). Przekonują oni młodych, że podejmowane wysiłki w walce o sprawiedliwość prowadzą do zideologizowana i upolityczniona Kościoła i nie zdają sobie sprawy, że to właśnie ich postawa naznaczona jest ideologią anachronicznego i upolitycznionego konserwatyzmu, brakiem wrażliwości na rzeczywistość oraz moralizatorską i doktrynalną mentalnością „prawicowości bez duszy”. To właśnie ta postawa wyrządziła wielką szkodę Kościołowi, blokując reformy Soboru Watykańskiego II i tworząc klimat „eklezyjalnej zimy”, który zrodził wśród wiernych lęk przed „wychodzeniem na zewnątrz” i „psychiczną chorobę zamknięcia” (por. Adhortacja *Gaudete et exsultate*, 122)³⁰.

Kościół „wychodzący na zewnątrz”, o którym mówi papież Franciszek, musi ciągle na nowo podejmować działania na rzecz sprawiedliwości społecznej. Działania te należy podjąć z determinacją, bez lęków i chłodnych kalkulacji, które mogą jedynie ugasić profetyczny żar ewangelicznej pracy. Podejmowane wysiłki na rzecz sprawiedliwości społecznej sprawią, że staniemy się bliscy ludziom ubogim, którzy działania te będą postrzegać jako konkretne gesty solidarności w ich codziennych zmaganiach o przezwyciężenie biedy i niesprawiedliwości³¹.

5.2. „TROSKA O NASZ WSPÓLNY DOM”

Papież Franciszek w Encyklice *Laudato sii* prezentuje fundamentalną kwestię dla współczesnego świata, czyli ochronę i troskę o zachowanie środowiska naturalnego. Rabunkowa gospodarka surowcowa, wyrządzająca niepowetowane szkody w zasobach naturalnych i w konsekwencji prowadząca do zmian klimatu, jest wyzwaniem dla całych społeczeństw i otwiera przestrzeń działania duszpasterstwa młodzieży, angażującego się, w kształtowanie wśród młodych ludzi świadomości troski o świat przyrody „jako dziedzictwo, które otrzymaliśmy, aby je chronić,

²⁹ Tamże, 21.

³⁰ Por. Carta de Los Presbíteros a Las Comunidades Eclesiales de Guatemala. Con Motivo de Su Encuentro Nacional Del 31 de Julio Al 02 de Agosto de 2017, nr 20

³¹ Por. tamże, nr 6.

gdyż stanowi bezcenną przestrzeń ludzkiego współistnienia i jest miejscem, w którym uwidacznia się odpowiedzialność człowieka nad powierzonym mu dobrem”³².

Jeśli pragniemy tworzyć zaangażowane duszpasterstwo młodzieży, to należy opracować programy edukacyjne kształtujące odpowiedzialność ekologiczną, promujące prawa Ziemi i alternatywne formy pozyskiwania energii. Wspólnie z młodymi należy podejmować kroki na rzecz budowy „społeczeństwa ekologicznego”, kształtując nawyki, które doprowadzą do zmian w dotychczasowym stylu życia naznaczonym mentalnością konsumpcyjną. W wymiarze ściśle religijnym należy promować wśród młodych ludzi chrześcijańską duchowość ekologiczną³³.

5.3. BUDOWANIE POKOJU W ŚWIECIE NAZNACZONYM PRZEMOCĄ

Duszpasterstwo młodzieży Kościoła „wychodzącego na zewnątrz” powinno dążyć do budowania pokoju i to nie tylko dlatego, że pokój jest Dobrą Nowiną Jezusa, ale także ze względu na fakt, że w społecznościach takich jak latynoamerykańskie, mamy do czynienia z ogromną skalą przemocy i stałego zagrożenia życia. Ofiarami przemocy są głównie ludzie młodzi i to oni też tworzą grupy przestępcze. Spośród młodzieży wywodzą się zarówno ofiary przestępstw, jak i ich sprawcy, tworząc złożoną rzeczywistość peryferyjnych osiedli wielkich miast.

Formy przestępczości są różnorodne: działania zbrojnych gangów młodzieżowych, kradzieże i rozboje z bronią w rękę, które sprawiają, że poruszanie się w godzinach wieczornych i nocnych po osiedlach, zwłaszcza peryferyjnych, jest niebezpieczne. Zatrważającymi są też dane dotyczące przemocy domowej, której ofiarami są kobiety i dzieci. Wymownym jest fakt, że w języku hiszpańskim istnieje odrębne słowo *femicidio*, określające morderstwo kobiet.

Biorąc pod uwagę cały ten kontekst oraz mając świadomość niebezpieczeństw, jakie niesie ze sobą dojrzewanie w środowisku przemocy i przestępczości, działania na rzecz pokoju są jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed duszpasterstwem młodzieży. Byłoby niewybaczalnym błędem ze strony Kościoła promować duszpasterstwo, w którym nie podejmie się tak ważnego wyzwania, które dotyczy społeczeństwa, gdzie – jak piszą biskupi – „ciągle mają miejsce konflikty i mamy do czynienia ze wzrostem przestępczości w postaci kradzieży, rozbojów, porwań, a przede wszystkim tych najokrutniejszych zbrodni, jakim są morderstwa, które niszczą życie i zanurzają w bólu rodziny i całe społeczeństwa”³⁴.

5.4. PROBLEM MIGRACJI W RZECZYWISTOŚCI ZUBOŻENIA

Ameryka Łacińska jest regionem, gdzie miliony osób zmuszonych jest do emigracji, zarówno wewnętrznej (ze wsi do miast), jak i zewnętrznej (do innego kraju). „Przyczyny emigracji są różnorodne, związane są jednak przede wszystkim z sytuacją

³² CELAM, *Plan Global 2015–2019...*, dz.cyt., 23.

³³ Por. Franciszek, *Laudato si'*, nr 210–211.

³⁴ CELAM, *Plan Global 2015–2019...*, dz.cyt., 26.

gospodarczą i polityczną, przemocą, ubóstwem, brakiem perspektyw i poszukiwaniem lepszych warunków życia³⁵.

Grupą, na którą w analizie problemu migracji należy zwrócić szczególną uwagę, są mieszkańcy wsi i rdzenni mieszkańcy kontynentu (Indianie), którzy, emigrując, zmuszeni są porzucać swoje naturalne środowisko, w którym przyszli na świat. Emigracja prowadzi do wykorzenienia; osoby te tracą oparcie, jakie mieli w rodzimych tradycjach i kulturze, a osiedlając się na peryferyjnych dzielnicach wielkich miast, czują się całkowicie zagubieni, nie tylko w wymiarze ekonomicznych, lecz przede wszystkim tożsamościowych. Prowadzi to w konsekwencji do przestępczości, alkoholizmu i narkomanii, szczególnie wśród młodego pokolenia. Należy także wspomnieć o wstydlivych i dramatycznych zjawiskach, związanych z problemem migracji, jakimi są handel ludźmi, prostytutka, turystyka seksualna, w tym wykorzystywanie nieletnich³⁶.

Kościół lokalny, poprzez Caritas, starają się pomagać materialnie i duchowo tysiącom imigrantów. Świeckie instytucje podejmują różnorodne działania prawne (np. obrona praw imigrantów) i pomocowe (np. dotyczące integracji ludności napływowej i tworzenia świetlic i klubów, gdzie ludność napływowa mogłaby kultywować rodzime tradycje). Dla młodzieży działającej w duszpasterstwach zaangażowanie na rzecz imigrantów staje się przestrzenią formacji w podwójnym wymiarze: chrześcijańskim i społeczno-obywatelskim, ponieważ „wartością, jakie niesie ze sobą zjawisko migracji, jest wymiana kulturowa pomiędzy społecznościami i narodami, hybrydyzacja społeczeństwa oraz uczenie się dojrzałego współżycia społecznego”. Zjawisko migracji należy zatem wykorzystać w celu jeszcze większego zaangażowania młodzieży w Kościoły partykularne, gdyż „Kościół i społeczeństwo obywatelskie przywiązują dziś wielką wagę do międzykulturowości i powszechności, i coraz liczniejsze instytucje pragną ratować piękno i specyfikę poszczególnych społeczności i narodów, kultywując i promując ich różnorodne formy ekspresji kulturowej³⁷”.

Te cztery płaszczyzny działania otwierają nowe perspektywy duszpasterstwa młodzieży, które pragnie być autentycznie misyjne i „wyjść na zewnątrz” w kierunku peryferii geograficznych, kulturowych i egzystencjalnych współczesności. Konkretnie formy zaangażowania na rzecz ochrony środowiska, przeciwdziałania przestępczości, wyrównywania dysproporcji społecznych i pomocy imigrantom, to działania mające na celu współtworzenie „Kościół autentycznie ubogiego, misyjnego i paschalnego”, który wychodzi na zewnątrz, aby głosić światu radość Ewangelii. Tylko wtedy, gdy młody człowiek, zaangażuje się w pracę na rzecz drugiego człowieka dotkniętego ubóstwem i samotnością, będzie mógł zmierzyć się z „wielkim ryzykiem dzisiejszego świata, z jego wieloraką i przygniatającą ofertą konsumpcji”, który to świat, chociaż to ukrywa, to jednak przeżywa „smutek rodzący się w przyzwyczajonym do wygody i chciwym sercu”. Zniechęcenie i brak chęci do życia, zarzucane często ludziom młodym, to właśnie efekt zamykania się we własnych interesach, w świecie,

³⁵ Tamże, 28

³⁶ Tamże, 29.

³⁷ Tamże, 30.

gdzie nie ma już miejsca dla innych, nie liczą się ubodzy, nie słucha się już więcej głosu Bożego, nie doświadcza się słodkiej radości z Jego miłości, a w konsekwencji zanika entuzjazm związany z czynieniem dobra” (por. EG 2).

Kościół, który bez kompleksów i bez arogancji wszystkowiedzącego „wychodzi na zewnątrz”, bez lęku poruszać się będzie po peryferiach egzystencjalnych, z szacunkiem przekraczać będzie granice geograficzne i z wielkim respektem zmierzy się z wszelkiego rodzaju sytuacjami ograniczającymi i zniewalającymi człowieka. Poruszać się będzie po tych peryferiach, biorąc pod uwagę ryzyko własnego upadku, błędu, a nawet bolesnego zderzenia z rzeczywistością. Nie będzie sprzymierzeńcem władzy, ale krytycznym i wyczulonym na wszelkie pokusy i zapędy władzy zagrażające wolności i godności zarówno indywidualnego człowieka, jak i całych społeczeństw. Będzie Kościołem, który oddaje się na służbę ofiarom niesprawiedliwych systemów politycznych i gospodarczych, stawiając pokrzywdzonych w centrum duszpasterskiej troski.

Nie ulega wątpliwości, że przemyślenie duszpasterstwa młodzieży w takiej perspektywie jest zadaniem. Młodzi ludzie na pewno pełniej jednak utożsamiać się będą z Kościołem, który jest „domem otwartych drzwi”; który przyjmuje wszystkich bez uprzedzeń, który jest pełnym prostoty „domem i szkołą komunii” emanującym ciepłem, bliskością i promującym „kulturę spotkania”. W Kościele „miłosiernym jak Ojciec” młodzi ludzie poczują się przyjęci z radością, a następnie współodpowiedzialni i wezwani do misji, gdyż pierwsi na sobie odczują bliskość matczynych wnętrzności, które odzwierciedlają miłosierdzie Boga.

6. ZAKOŃCZENIE

Wszystko to, co zostało przedstawione powyżej, to jedynie teoretyczne ramy duszpasterstwa młodzieżowego dla „Kościoła wyruszającego w drogę”. Biskupi Ameryki Łacińskiej, którzy opracowali ten program, są jednak przekonani, że duszpasterstwo młodzieży, aby mogło właściwie realizować swoją misję edukacyjną i formacyjną, nie może dłużej funkcjonować jako grupy refleksji, lecz musi podjąć konkretne działania w rozwiązywaniu ważnych społecznie problemów. Podejmowane działania (np. czuwania modlitewne, nocne pielgrzymki do sanktuariów, otwarte debaty dotyczące ważnych dla regionu problemów, uczestnictwo w manifestacjach, zbiórki na rzecz potrzebujących, itd.) rozbudzają w młodych osobach przekonanie, że życie jest misją i kiedy młodzi traktują życie jako misję, to staje się ono szkołą wzrostu i rozwoju.

Biskupi latynoamerykańscy w swoim programie duszpasterskim proponują zreorganizować duszpasterstwo młodzieży, aby:

- Pomagało odkryć na nowo Boga Jezusa Chrystusa: Boga, który jest Ojcem, Przyjacielem człowieka (gr. *philanthropos*: określenie, które weszło na stałe do tekstów liturgicznych Kościoła wschodniego i zawsze towarzyszy słowu miłosierny); Boga, który leczy i wyzwala, i czyni nas szczęśliwymi.

- Było zdolne do zaproponowania projektu życia odpowiadającego najbardziej autentycznym aspiracjom człowieka. Duszpasterstwo ma pomagać młodym ludziom ukierunkowywać swoją ogromną energią ku poszukiwaniu prawdziwego sensu życia. Wszyscy poszukujemy sensu i takiego życia, w którym praktyka w pełni współgra z etyką. Młodzież szczególnie wyczulona jest na istniejący w świecie rozdźwięk.
- Z natury swej, by duszpasterstwo młodzieży było misyjne. Misja nie jest słowem religijnym, ale egzystencjalnym i humanizującym. Misyjność pomaga odkryć młodemu człowiekowi, że jego życie ma sens, gdyż jego życie jest misją. Duszpasterstwo młodzieży, które jest misyjne otwiera przed młodym nowe ścieżki i nadaje sens jego życiu.

Pojęcie „misja” w tym znaczeniu, nie odnosi się jednak do każdej misji, lecz jedynie do tej, która prowadzi do kontemplacji Jezusa z Nazaretu. Chodzi bowiem o misję, która pomaga poznać Jezusa, żyć Jego życiem i świadczyć o obecności Tego, który swoje życie uczynił misją. Ci wszyscy, którzy w szczerości swego serca szukają Go, i pragną dla siebie i dla swoich bliźnich pełni człowieczeństwa, muszą w końcu spotkać się i skonfrontować z osobą Jezusa. Duszpasterstwo młodzieży jest autentyczne, jeśli ukazuje prawdziwe oblicze Jezusa, tak jak przedstawia Go Ewangelia. Niestety dla wielu, szczególnie ludzi młodych, Jezus z Nazaretu pozostaje „wielką niewiadomą”. W hiper-religijnym społeczeństwie, jakim jest nasze, dominują karykatury Jezusa. Często używa się Jego imienia, lecz pozostaje nieznanym. Wymowne są słowa francuskiego filozofa, Rogera Garaudy: „Ludzie Kościoła, oddajcie nam Jezusa!”. Być może należałoby się przyznać, że to właśnie Kościół, ze swoim strukturami, rytuałami, kapłanami..., jest odpowiedzialnym za to, że ludzie nie poznali Chrystusa. To właśnie kościelne struktury przejęły całkowicie Jezusa, zamknęły go w formułach doktryn, w prawie i w rytuałach, czyniąc Go dalekim i niezrozumiałym. Dlatego też słowa Jezusa z Ewangelii św. Marka nabierają nowego znaczenia: „Nikt nie trzyma nowego wina w starych bukłakach ... Nowe wino, do nowych bukłaków” (Mk 2, 21–22).

Zadanie duszpasterstwa młodzieży można porównać do misji Jana Chrzciciela: wskazać na Jezusa i pomóc młodym ludziom, aby poszli za Nim. Na tym polega autentyczna duchowość życia chrześcijańskiego. Pamiętajmy, że racją istnienia Kościołów partykularnych jest ukazywanie światu i świadczenie o Jezusie z Nazaretu w konkretnym czasie i rzeczywistości. Duszpasterstwo Młodzieży ma sens tylko wtedy, jeśli ukazuje Jezusa Chrystusa i świadczy o Nim. Wszystko inne to „stare szaty i stare bukłaki”.

Wyłania nam się w ten sposób nowy obraz Kościoła, który urzeka i autentycznie porywa. Młodzi pragną dzisiaj Kościoła wiernego Ewangelii Jezusa. W społeczeństwie, gdzie doktryny już nie przyciągają, a emocje są kruche i tymczasowe, należy tak zreorganizować duszpasterstwo młodzieży, aby konkretne zaangażowanie kwestionowało młodego człowieka i rodziło w nim podstawowe pytania o sens życia: Skąd pochodzimy? Czego pragniemy? Dokąd zmierzamy?

Duszpasterstwo młodzieży, stawiając jako wzór do naśladowania Jezusa Chrystusa, powinno motywować młodych ludzi do działań na rzecz każdego człowieka,

szczególnie ubogiego i odrzuconego. Ma być procesem włączającym młodych w dzieło ewangelizacji. Ewangelizować znaczy bowiem czynić to samo, co czynił Jezus: słowem i czynem głosić i urzeczywistniać przyjście Królestwa Bożego. Jest to Królestwo życia, które zakłada wyzwolenie ze śmierci i z wszelkich form zniewolenia (por. DA 359, 361). Ewangelizacja tak rozumiana jest integralna, jej najważniejszym celem nie jest to, aby zwiększała się liczba katolików, lecz jest aktem służenia światu. Jest to ewangelizacja, która zakłada opcję preferencyjną na rzecz ubogich, integralną promocję człowieczeństwa oraz autentyczne chrześcijańskie wyzwolenie (por. DA 146). Realizując tak postawione cele, duszpasterstwo młodzieży, sprzyja budowaniu nowego stylu życia wśród młodzieży: prostego, skromnego, solidarnego, ekologicznego...

Reorganizacja duszpasterstwa jest bez wątpienia także wyzwaniem dla samych duszpasterzy, gdyż domaga się porzucenia dawnych schematów i wyjścia do ludzi młodych tam, „gdzie [oni] przebywają, dostosowując się do ich czasu i rytmu, traktując ich na poważnie z problemami jakie przeżywają, pomagając im w odkrywaniu rzeczywistości w której żyją i próbując przekazać im orędzie za pomocą gestów i słów, w codziennym ich wysiłku budowania własnej historii i w poszukiwaniu, mniej lub bardziej świadomie, sensu życia”³⁸. Nie można już dalej utrzymywać dawnego modelu duszpasterstwa zamkniętych grup spotykających się głównie po to, aby podyskutować i całkowicie zależnych od duszpasterza, która to forma nie sprzyja „wychodzeniu na zewnątrz”, negując tym samym możliwość, aby młodzi ludzie „z odwagą wypłynęli na głębokie wody, w kierunku nieznaney, lecz obiecującej przyszłości, którą sam Bog przed nimi otwiera”³⁹. Duszpasterstwo młodzieży o proroczym zapale, realizujące wskazania Konferencji z Aparecida i zawierające się w idei „Kościoła wychodzącego na zewnątrz”, ukierunkuje młodych ludzi na spotkanie z Tym, który jest sensem życia i bez spotkania z którym, jakakolwiek formacja jest czystą indoktrynacją.

BIBLIOGRAFIA

- Ariel Fresia I., *Jóvenes errantes y declive de la pastoral. Hacia nuevas perspectivas de pastoral con jóvenes*, Buenos Aires: Stella 2016.
- Bauman Z., *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Warszawa: Wydawnictwo Sic! 2000.
- Berger P., *Los numerosos altares de la modernidad. En busca de un paradigma para la religión en una época pluralista*, Salamanca: Ediciones Sígueme 2016.
- Castilleja de León P., *El Modelo de la Pastoral Juvenil Latinoamericana*, Medellín 36 (2010), N°144, 463–486.
- Dembicz K., *Transformacje demograficzne w Ameryce Łacińskiej a postawy prokreacyjne i plany rodzinne latynoamerykańskiej młodzieży akademickiej*, Warszawa: Uniwersytet Warszawski – Centrum Studiów Latinoamerykańskich 2014.

³⁸ Dokument przygotowawczy XV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat „Młodzieży, wiary i rozeznania powołania”, <https://www.deon.pl/religia/serwis-papieski/dokumenty/synody/art.2.instrumentum-laboris-synodu-nt-mlodziezy-caly-dokument.html> [dostęp: 14.12.2018].

³⁹ Franciszek, *List do młodych z okazji prezentacji Dokumentu przygotowawczego XV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, 13 stycznia 2017.

- Fresia A., *Los jóvenes plurales, representaciones sociales y desafectación institucional*, Medellín 44 (2018), N°170, 131–157.
- Giaccardi Ch., *Jóvenes, medios digitales y desafíos educativos*, Misión Joven 66 (2016), 95–100.
- González de Zárate J., *Un Sínodo desde, con y para los jóvenes. Acercamiento a su temática y dinámica desde el lenguaje, las opciones y los movimientos pedagógicos de la Pastoral Juvenil Latinoamericana y Caribeña*, Medellín 44 (2018), N°170, 109–129.
- Nájera O., *Los nuevos imaginarios religiosos de los jóvenes*, Revista de Antropología Experimental 7 (2007), Texto: 11, 143–151.
- Reguillo R., *Paisajes insurrectos. Jóvenes, redes y revueltas en el otoño civilizatorio*, México: NED Ediciones 2017.
- Ruano Pineda V.M., *Criterios de una pastoral para los jóvenes de Centro América*, Medellín 44 (2018), N°170, 185–221.
- Silva Guillama C., *Vocación y discernimiento en la vida de los jóvenes*, Medellín 44 (2018), N°170, 159–182.
- Uzeda Vásquez A., *Los jóvenes y la religión. Vivencias religiosas de jóvenes cristianos en la ciudad de Cochabamba (Bolivia): participación y prácticas en organizaciones religiosas juveniles*, Cochabamba 2015.

CONSTRUYENDO LA CIVILIZACIÓN DEL AMOR MODELO LATINOAMERICANO DE LA PASTORAL JUVENIL PARA UNA IGLESIA EN SALIDA

Resumen

En el artículo el autor presenta algunos aspectos de la Pastoral Juvenil (PJ), describiendo la realidad juvenil y la dinámica pastoral desde América Latina. Vienen también presentados algunos aspectos de la PJ para una “Iglesia en salida” y se indica los criterios para un acompañamiento pastoral a los jóvenes latinoamericanos hoy, desde el modelo de Iglesia que el papa Francisco ha denominado “en salida” y que nos desafía a repensar la PJ ubicándola en el horizonte de la reforma eclesial que este pontificado viene impulsando. Se trata de buscar e encontrar el camino de la pastoral en la perspectiva de Aparecida, que permita “repensar profundamente y relanzar con fidelidad y audacia la misión [de la Iglesia] en las nuevas circunstancias latinoamericanas y mundiales” (DA 11).

Esto requiere de la Iglesia mostrar su disponibilidad a apreciar, valorar y alentar las iniciativas y procesos pastorales que están en desarrollo “fuera” del ámbito explícito de las parroquias, para insertarse en aventura misionera hacia y dentro de las periferias juveniles y sin duda esto supone un replanteamiento de las formas de organizar la vida parroquial y eclesial más amplia. Este reto exige salir de los propios esquemas pre-confeccionados, para encontrar a los jóvenes allí donde están, es decir en mayoría de los casos fuera de la Iglesia, adecuándose a sus tiempos y a sus ritmos.

En el texto vienen presentados cuatro núcleos problemáticos que plantea el CELAM para el cuatrienio 2015–2019 (la injusticia social, el deterioro de la creación, la violencia y el flujo migratorio), que interpelan a la Iglesia para su tarea evangelizadora y abren un panorama desafiante para una Pastoral Juvenil “en salida”. Con la acción misionera que toma en serio estos cuatro núcleos se está formando, “un sujeto nuevo que surge en la historia y al que llamamos discípulo” (DA 243), miembro activo de la Iglesia y ciudadano capaz de incidir significativamente en la sociedad. Es evidente, entonces, que una PJ evangelizadora, no se discute, sino se la pone en camino, trabajando para lograr que la luz de Jesucristo ilumine los rostros de los pobres y la realidad de nuestros pueblos. Se abre pues una nuevo modelo para la PJ “en salida”, centrado en el seguimiento de Cristo y al servicio de la vida, es decir, con mayor incidencia en la sociedad.

Palabras claves: Juventud, Pastoral Juvenil, América Latina, Iglesia “en salida”, Conversión Pastoral

BUILDING A CIVILIZATION OF LOVE LATIN AMERICAN MODEL OF PASTORAL WORK WITH YOUTH FOR AN *OUTWARD-REACHING* CHURCH

Summary

In this article the author presents certain aspects of pastoral work with youth, describing young people's reality and the dynamic of pastoral work in Latin America, as well as certain aspects of pastoral work with youth for an "outward-reaching" Church. Criteria are indicated for the pastoral accompaniment of Latin American young people today, from a model of Church which Pope Francis has denominated "outward-reaching" (or "going forth"). This model challenges us to rethink pastoral work with youth, situating it in the horizon of the path of pastoral action in the perspective of Aparecida, which allows us to "deeply rethink and relaunch [the Church's] mission in current Latin American and global circumstances with fidelity and audacity" (DA 11).

This requires that the Church show its readiness to appreciate, value and encourage pastoral initiatives and processes that are developing "outside" of explicit parochial spheres, so as to immerse itself in the missionary adventure towards and into spaces where young people are on the margins. Without doubt this means reconsidering the forms in which parochial and wider ecclesial life is organized. This challenge implies leaving behind pre-designed blueprints in order to meet young people there where they are, in the majority of cases outside the Church, adapting to their times and rhythms.

This paper presents four nuclear problems posed by CELAM (Latin American Episcopal Council) for 2015–2019 (social injustice, the deterioration of creation, violence and migration), which question the Church in its evangelizing task and open a challenging panorama for an "outward reaching" pastoral work with youth. Missionary activity which takes these four nuclear problems seriously lets arise a "new subject who emerges in history and which we call disciple" (DA 243), an active member of the Church and a citizen capable of making a significant contribution to society. It becomes obvious that pastoral work with youth in the service of the spreading the Good News isn't under discussion, but rather is launched with the aim that the light of Christ shine on the faces of the poor and the reality of our peoples. A new model opens up for an "outward reaching" pastoral work with youth, centred in the following of Christ and at the service of life, that is to say with greater impact on society.

Key words: Youth, pastoral work with youth, Latin America, Church that "goes forth" (or an "outward-reaching" Church), pastoral conversion

Nota o Autorze

Kasper Mariusz KAPROŃ OFM – franciszkanin, prezbiter Zakonu Braci Mniejszych, doktor liturgiki, misjonarz. W 2001–2007 odbył studia specjalistyczne na Papieskim Instytucie Liturgicznym św. Anzelma w Rzymie. Przez kilka lat był duszpasterzem we Włoszech. W latach 2011–2014 pracował na misjach wśród Indian Chiquitos i Guarayos. Obecnie pracownik naukowy, sekretarz generalny i kierownik studiów doktoranckich na Wydziale Teologicznym św. Pawła w Cochabamba (Boliwia), wychowawca kleryków oraz odpowiedzialny za formację zakonną w boliwijskiej prowincji Zakonu Braci Mniejszych.

Kontakt e-mail: kasper@krakow.home.pl

kapron@ucbcb.edu.bo

<https://www.facebook.com/kasper.kapronofm>